

דף ניווט – אלרת נפ"יו

עיינו במסמך גזרת נפ"יו, והשיבו על השאלות בשש התחנות שלפניכם.

המסמך המלא נמצא באתר העברית ariel72.com

אלרת התנועות האל"א

תחנה ראשונה – מגלים את כללי הגזרה

א. עיינו בעמוד הראשון של המסמך, והשלימו את הפסקה שלפניכם.

לגזרת נפ"יו שייכים כל הפעלים שאות השורש ה_____ שלהם היא _____ נְחָה שלפעמים מתחלפת בויו"ו נחה. לאות נחה (הנקראת גם אות שְקָטָה) אין צליל משל עצמה, ובעברית האותיות יו"ד או וי"ו נחות נקראות גם אימות _____ – תפקידן הוא ללוות את התנועה שלפניהן. כך למשל, בפועל יִישֶׁן היו"ד השנייה היא אֵם קריאה המלווה את תנועת החיריק שלפניה (תנועת i); ביחד הן יוצרות חיריק מלא הנחשב לתנועה מלאה.

ב. התנועות המלאות הן מאפיין בולט של גזרת נפ"יו. השלימו את הטבלה שלפניכם בעזרת הפריטים שבמחסן התנועות המלאות.

מחסן התנועות האל"א

אֵי אִי אֻ אוּ i ; o ; u ;

חיריק מלא; צִירִי מלא; חוֹלָם מלא;

מִישִׁיר (מבט); הוֹסִיף (מלח למרק);

(ידו) מוֹשֶׁטֶת (לשלום)

צליל התנועה	שם התנועה	סימנה בניקוד	דוגמה לפועל בגזרת נפ"יו
			תִירַשׁ (כסף רב)
e			
		אֻ	
	שורוק		

תחנה שנייה – חוקרים את בניין קל

השלימו את הפסקות שלפניכם.

קל למדי לזהות פעלים בבניין קל בגזרת נפ"ו על ידי הטייתם לזמן עבר, גוף נסתר (הוא אתמול), משום שפעלים בבניין קל **בזמן עבר** נוטים על דרך השלמים / על דרך הגזרה (הקיפו את ההשלמה הנכונה). כך למשל, צורות בעברנסתר של הפעלים אִישָׁן, תִּצְאוּ, שָׁבִי! ויִינֵק הן _____, _____, _____ ו- _____ (בהתאמה). גם צורות ה- _____, הנקראות גם צורות בינוני, נוטות בבניין קל על דרך השלמים. כך למשל, צורת ההווה, **רבות** מן השורש י-ר-ש היא יוֹרְשׁוֹת; צורת ההווה, **יחידה** מן השורש _____ היא יוֹדְעֵת; צורת ההווה, **רבים** מן השורש י-ר-ד היא _____; וצורת ההווה, **יחיד** מן השורש _____ היא יִגַּע (=עייף).

פעלים **בזמן עתיד** בעברית מזהים על פי תחיליות _____ בבניין קל בגזרת נפ"ו פעלים **בזמן עתיד** מתחלקים לשתי קבוצות נטייה שונות. בקבוצה הראשונה – שאליה שייכים פעלים כמו נִישָׁן, אִירָשׁ או תִּירְקוּ – אנו מוצאים בהברה הראשונה אותיות אית"ן המנוקדות ב- _____ (תנועת i), ואילו בקבוצה השנייה – שאליה שייכים פעלים כמו יֵרֵד, תִּצְאוּ או תִּלְדִּי – אנו מוצאים בהברה הראשונה אותיות אית"ן המנוקדות ב- _____ (תנועת e). לקבוצה זו שייכים שישה שורשים בלבד – _____, _____, י-ל-ד, ו-_____. בקבוצה הראשונה פה"פ יו"ד היא **נחה / עיצורית / חסרה**, ואילו בקבוצה השנייה פה"פ יו"ד היא **נחה / עיצורית / חסרה** (הקיפו את ההשלמות הנכונות). גם **לדרך הציווי** בבניין קל שתי צורות נטייה. לצד צורות על דרך השלמים כמו יֵרֵק! ויִרְקוּ! ישנן צורות שבהן פה"פ יו"ד **חסרה**, למשל: _____! (י-ש-ג, נוכח); _____! (י-ר-ד, נוכח); לְכוּ! (_____, נוכחים); או _____ (י-ד-ע, נוכחות). השלימו!

בשם הפועל בבניין קל ישנן צורות אחדות בחיריק מלא כמו לִינֵק (בכתיב מלא: _____) או _____ (בכתיב מלא: לישון), אך רוב צורות שם הפועל בבניין קל הן **צורות נקביות בסיומת** _____, למשל: לְרַשֵּׁת (מן השורש י-ר-ש); _____ (מן השורש ה-ל-כ/י-ל-כ); _____ (מן השורש י-ר-ד); לְדַעַת (מן השורש _____); או _____ (מן השורש י-צ-א). בצורות נקביות אלה, הלמ"ד של שם הפועל מנוקדת בקמץ / פתח / חיריק / סגול (הקיפו את ההשלמה הנכונה).

תחנה שלישית – חוקרים את בניין נפעל

השלימו את הפסקות שלפניכם.

בעתיד, בציווי, בשם הפועל ובשם הפעולה צורות בבניין נפעל נוטות על דרך ה- _____, ולכן סימן הזיהוי של צורות אלה יהיה _____ (חיריקזגשקמץ) או סד"ק (____-____-____).
 כך למשל, מן השורש י-צ-ר, עתיד, נסתר נגזר הפועל יִצַר, מן השורש י-ל-ד, נגזר שם הפועל _____; מהשורש י-ע-ץ, עתיד, מדבר נגזר הפועל _____; ומהשורש י-ס-פ, עתיד, נסתרים נגזר הפועל _____ (נקדו את סימני הזיהוי חד"ק / סד"ק בפעלים שיצרתם).

לעומת זאת, בזמן עבר ובזמן הווה נוטים פעלים בבניין נפעל על דרך הגזרה. בצורות כגון נוֹלַד, נוֹלְד, נוֹצְרו, נוֹעְדִים, נוֹכְחִי או נוֹשְׁעֵנוּ אנו מוצאים הברת _____ בתחילת הפעלים. הברה זו מורכבת מנו"ן מוספית בניין _____ + פה"פ _____ נחה. עה"פ (אות השורש השנייה) בצורות אלה מנוקדת בתנועת a: בעבר עה"פ מנוקדת בפתח (התינוק נוֹלַד אתמול), ואילו בהווה עה"פ מנוקדת ב- _____ (בכל דקה נוֹלַד תינוק חדש). בבניין נפעל בגזרת נפ"ו/ו תנועת הקמץ בזמן הווה מתקיימת גם בנטיית הרבים והרבות, ולכן נאמר: תינוקות רבים נוֹלְדִים בכל דקה; טיפות המים נוֹצְרוֹת בענן; הלקוחות נוֹעְצִים בעורך הדין; או השרים נוֹעְדִים כעת עם ראש הממשלה. תנועת הקמץ בבניין נפעל תעזור לנו להבחין בין פעלים בגזרת נפ"ו/ו לבין פעלים מגזרת חפ"ן (על דרך השלמים). ציינו את הגזרה של כל אחד מן הפעלים במשפטים שלפניכם.

- לעיתים המורים נוֹכְחִים⁽¹⁾ לדעת שתלמידים רבים אינם נוֹכְחִים⁽²⁾ בשיעורים המקוונים.
 - התופרות נוֹעְצוֹת⁽¹⁾ את הסיכות בתוך הבד. / הנשים נוֹעְצוֹת⁽²⁾ ברופא מומחה.
 - בעקבות רעידות האדמה נוֹצְרִים⁽¹⁾ סדקים בקירות. / החיילים נוֹצְרִים⁽²⁾ את נשקם.
- נוֹכְחִים⁽¹⁾ – _____; נוֹכְחִים⁽²⁾ – _____;
- נוֹעְצוֹת⁽¹⁾ – _____; נוֹעְצוֹת⁽²⁾ – _____;
- נוֹצְרִים⁽¹⁾ – _____; נוֹצְרִים⁽²⁾ – _____.

לא כל הברת נו בתחילת פועל שייכת לגזרת נפ"ו/ו. יש לנסות ולהעביר את הפועל לזמן עבר, גוף נסתר. בגזרת נפ"ו/ו הברת נו קיימת גם בעבר, ואילו בגזרת חפ"ן הברת נו קיימת רק בהווה (של בניין קל). למשל, הפועל נוֹסְעִים שייך לגזרת _____ כי צורת עבר־נסתר שלו היא: נָסַע, ואילו הפועל נוֹסְפֵת שייך לגזרת _____ כי צורת עבר־נסתר שלו היא: _____.

הופיע פאזי אהודיע

תחנה רביעית – מתעמקים בבניין הפעיל

רוב הפעלים בבניין הפעיל בגזרת נפ"ו – למשל, **הוֹרִיד**, **הוֹפְּעֵנוּ**, **מוֹדִיעָה**, **יוֹקִירוּ** או **תוֹרִישִׁי** – מתחילים בהברת **חולם מלא** שסימנו בניקוד הוא _____, והצליל שלו הוא u / o / i / e / a (הקיפו את ההשלמה הנכונה). הברה זו מורכבת ממוספית בניין _____ + פה"פ _____ נחה. לבניין הפעיל מוספיות שונות, על פי הנטייה של הפועל. **בזמן עבר** ובדרך הציווי מוספית ה"א כחלק מהברת **הו** (למשל: **הוֹרִיד** / **הוֹרִיד**!); **בזמן הווה** מוספית _____ כחלק מהברת **מו** (למשל: **מוֹרִיד**); ובזמן עתיד אחת מתחיליות אית"ן כחלק מההברות **או**, **יו**, **תו** או _____ (למשל: _____, **יוֹרִיד**, _____, או **נוֹרִיד**). הברת **הו** אנו מוצאים גם בשם הפועל (למשל: **לְהוֹרִיד**) וגם בשם הפעולה (למשל: _____).

רק חמישה פעלים בבניין הפעיל שהשורשים שלהם הם – **י-נ-ק**, _____, **י-מ-נ**, _____, **י-ל-ל** – מתחילים בהברת **צירי מלא** שסימנו בניקוד הוא _____, והצליל שלו הוא u / o / i / e / a (הקיפו את ההשלמה הנכונה). הצירי המלא בפעלים אלה מתקיים לאורך כל הנטייה, מלבד שם הפעולה. גִּזְרו את הפעלים במשפטים שלפניכם בעזרת חמשת השורשים האלה, על פי המידע הדקדוקי שבסוגריים.

- השפחה המצרית _____ (הפעיל, עבר, נסתרת) את משה התינוק.
- אנשים ביישנים לעיתים קרובות אינם _____ (הפעיל, הווה, נסתרים) מבט עם בן שיחם.
- האם הזמרת האהובה _____ (הפעיל, עתיד, נסתרת) לשיר גם בגיל 70?
- במקום לפנות שמאלה בסוף הרחוב, _____ (הפעיל, עבר, מדבר).
- יש המאמינים כי הזאבים _____ (הפעיל, הווה, נסתרים) דווקא בליל ירח מלא.

אין הורד פאזי הוריד

תחנה חמישית – נזכרים בבניין הופעל

פעלים בבניין הופעל מתחילים בהברת **ו** המציינת את היותם צורת הסביל הפנימי של בניין הפעיל. הברה זו מורכבת ממוספית בניין הופעל (על פי נטיית הפועל באחד משלושת הזמנים) + **וי"ו נחה** שניקודה היא **חולם / שורוק / קובוץ / חיריק** (הקיפו את התשובה הנכונה). **בעבר** אנו מוצאים הברת **הו** (כמו למשל, במשפט: החייל _____ בדרגה); בהווה הברת _____, כמו במשפט הסחורה הפגומה **מוֹרְדָּת** מהמדפים; ובעתיד אחת מתחיליות _____ תנוקדנה בשורוק, למשל: התינוק _____ (י-ש-ב, הופעל, עבר, נסתר) בכיסא; חברת הכנסת הסוררת _____ (י-צ-א, הופעל, עתיד, נסתרת) מהמליאה; העצורים _____ (י-ב-ל, הופעל, הווה, נסתרים) לבית המשפט באזיקים. השלימו את המשפטים.

כתב, ערך והגיף: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית – ראשון לציון

יְרִידָה לַצּוּמָקֵט le שְׁמוֹת פְּעוּלָה

תחנה שישית – שמות פעולה בבניינים השונים

בגזרת נפ"יו פעלים בבניינים הכבדים נוטים תמיד על דרך _____, ולכן גם שמות הפעולה בבניינים פֶּעַל וְהִתְפַּעֵל נוטים על דרך השלמים. אף שמות הפעולה בבניין נִפְעַל נוטים _____ (סימן זיהוי חד"ק), ואילו בבניין קל רק חלק משמות הפעולה נוטים על דרך השלמים, ואחרים נוטים על דרך הגזרה בנשילת פה"פ יו"ד. בבניין הַפְעִיל שמות הפעולה נוטים רק _____ . נזכור תמיד שלבניינים הסבילים _____ ו- _____ אין שמות פעולה.

גִּזְרוּ שְׁמוֹת פְּעוּלָה בַטְבֵּלָה שֶׁלִּפְנֵיכֶם עַל פִּי הַשּׁוֹרְשִׁים הַנִּיתָנִים לִיד כֹּל בְּנִיין, וּשְׁבְצוּ אוֹתָם בַּעֲמוּדָה הַנְּכוּנָה – שְׁמוֹת פְּעוּלָה עַל דְּרֹךְ הַשְּׁלָמִים אוֹ שְׁמוֹת פְּעוּלָה עַל דְּרֹךְ גְּזֵרַת נִפְ"יּוּ. שֵׁם הַפְּעוּלָה הַרְאִשׁוֹן כִּבְר נַעֲשֶׂה עֲבוּרְכֶם.

הבניינים	השורשים	שמות פעולה על דרך השלמים	שמות פעולה על דרך גזרת נפ"יו
קל	י-ש-ב, י-ל-ד, י-ד-ע (2 צורות), י-ע-צ, ה-ל-כ	① יְשִׁיבָה	②
נפעל	י-ל-ד, י-ע-ד, י-צ-ר	③	④
הפעיל	י-ר-ד, י-פ-ע, י-ב-ל, י-נ-ק	⑤	⑥
פועל	י-ס-ד, י-ב-ש, י-ש-ב, י-ח-ד	⑦	⑧
התפעל	י-ש-ב, י-ש-ר, י-ח-ס, י-ת-מ	⑨	⑩

– אילו מלבנים בטבלה נשארו ריקים? ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩ הקיפו את מספרי המלבנים הנכונים.

– לאור ממצאי המלבנים הריקים, נסחו מסקנה (או מסקנות) בנוגע לשמות הפעולה בגזרת נפ"יו.

צְבֹרָה נְצִימָה

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית – ראשון לציון